

NOTATKI BOTANICZNE

Nowe stanowisko *Orobanche bartlingii* (Orobanchaceae) w Polsce

Orobanche bartlingii Griseb. (zaraza oleśnikowa) jest rośliną eurazjatycką związaną z suchymi murawami nawapiennymi. Należy do najbardziej wyspecjalizowanych pasożytów z rodziny *Orobanchaceae* – jej jedynym żywicielem jest oleśnik górski *Libanotis pyrenaica* (L.) Koch (*Apiaceae*). Pomimo rozległego zasięgu jej występowania (od wschodniej Francji aż po Chiny), *Orobanche bartlingii* znana jest z niewielkiej liczby rozproszonych stanowisk (KREUTZ 1995). W związku z tym w wielu krajach i regionach znajduje się na czerwonych listach i w czerwonych księgach roślin rzadkich i zagrożonych.

W Polsce zaraza oleśnikowa została odnaleziona dopiero w 1992 r., na wzgórzu Grodzisko w Ojcowskim Parku Narodowym (SZELAĞ 2001a). Jako gatunek skrajnie rzadki, znany tylko z jednego stanowiska (ZAJĄC & ZAJĄC 2001), została umieszczona w „czerwonej księdze” z kategorią VU (SZELAĞ 2001b). W 2004 r. wszystkie gatunki z rodziny zarzawotych zostały w naszym kraju objęte całkowitą ochroną.

W lipcu 2005 r. natrafiono w Dolinie Kobyłańskiej (Wyżyna Krakowsko-Częstochowska, kwadrat ATPOL **DF 5822**) na nowe stanowisko *Orobanche bartlingii*, położone w odległości 9 km w linii prostej od stanowiska na Grodzisku (Ryc. 1). Na stromych zboczach Postrzępionej Turni oraz u jej podnóża, na powierzchni ok. 6 arów zaobserwowano przeszło 100 osobników tego gatunku (dokładne oszacowanie ich liczby utrudniała niedostępność pewnej części omawianego terenu). Większość populacji (ok. 60 osobników) umiejscowiła się na zboczu o wystawie zachodniej, w murawie naskalnej (zespół *Festucetum pallentis*) wśród licznych osobników *Libanotis pyrenaica* oraz w przyległej murawie kserotermicznej. Około 20 okazów znaleziono w dość wysokiej murawie oraz przydrożnych zaroślach na dnie doliny. Pewna ilość pasożytów (przynajmniej 30 sztuk) rosła również na bardzo stromym, północno-wschodnim zboczu skalistego wzniesienia. Na zachodnim zboczu zagęszczenie populacji było największe, rośliny były dobrze wykształcone, wysokie przeważnie na 20–30 cm, na dnie doliny zdarzały się natomiast okazy smuklejsze i wyższe (ok. 40 cm i więcej). W gorszej kondycji (niższe i z uboższymi kwiatostanami) były zarazy rosnące na północno-wschodnim zboczu, gdzie warunki do ich rozwoju były mniej korzystne. W momencie odnalezienia stanowiska prawie wszystkie rośliny zakończyły już kwitnienie i znajdowały się w fazie zamierania. Obecność kilku osobników kwitnących umożliwiła oznaczenie gatunku.

Omawiane stanowisko *Orobanche bartlingii* zlokalizowane jest w bezpośrednim sąsiedztwie popularnej trasy spacerowej, a Postrzępiona Turnia wykorzystywana jest jako skałka wspinaczkowa. Mimo że nie stwierdzono śladów niszczenia roślin przez ludzi, ich siedlisko

Ryc. 1. Usytuowanie nowego stanowiska *Orobanche bartlingii* Griseb. w Polsce i Dolinie Kobyłańskiej

Fig. 1. Situation of the new station of *Orobanche bartlingii* Griseb. in Poland and Dolina Kobyłańska valley

może ulegać stopniowej degradacji wskutek działalności sportowo-turystycznej, a także w wyniku zachodzących procesów sukcesyjnych (zarastanie dna doliny itp.). Ze względu na potencjalne zagrożenia, teren powinien zostać objęty systematyczną obserwacją.

Odkrycie drugiego na terenie Polski stanowiska zarazy oleśnikowej zachęca do podjęcia dalszych badań nad rozmieszczeniem tego gatunku w naszym kraju. Obiecującym terenem do poszukiwań wydaje się właśnie Wyżyna Krakowsko-Częstochowska (por. SZELĄG 2001a). Stosunkowo częste występowanie *Libanotis pyrenaica* na jej obszarze (ZAJĄC & ZAJĄC 2001), a także kontynentalne cechy mikroklimatu dolinek jurajskich, preferowane przez *Orobanche bartlingii* (KREUTZ 1995), stwarzają nadzieję na odnalezienie dalszych stanowisk tej interesującej rośliny.

Summary. A new station of *Orobanche bartlingii* (Orobanchaceae) in Poland. In June 2005 a new station of *Orobanche bartlingii* Griseb. was found in the Dolina Kobyłańska valley (Kraków-Częstochowa Upland, south Poland, ATPOL square **DF 5822**). Over 100 specimen were observed on the slope of Postrzępiona Turnia Rock and in adjacent grassland and thickets. It is the second station of this species known in Poland. It is located ca 9 km south-west of the first one (Ojców National Park).

LITERATURA

- KREUTZ C. A. J 1995. *Orobanche*. Die Sommerwurzarten Europas: ein Bestimmungsbuch / The European broomrape species: a field guide. **1**. Mittel- und Nordeuropa / Central and Northern Europe. s. 159. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- SZELAĞ Z. 2001a. *Orobanche bartlingii* (*Orobanchaceae*), a species new to Poland. – Polish Bot. J. **46**(1): 79–81.
- SZELAĞ Z. 2001b. *Orobanche bartlingii* Griseb. Zaraza oleśnikowa. – W: R. KAŻMIERCZAKOWA & K. ZARZYCKI (red.), Polska czerwona księga roślin, s. 342–343. Instytut Botaniki im W. Szafera, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

ANNA NOWAK-DAŃDA i PIOTR DAŃDA, ul. Gutenberga 6/16, PL-30-348 Kraków, Polska;
e-mail: pdanda@interia.pl

Przyjęto do druku: 14.04.2006 r.

Nowe stanowisko *Ligularia sibirica* (Asteraceae) w Polsce

Ligularia sibirica (L.) Cass. (języczka syberyjska) pod względem geograficznym zaliczana jest do elementu kontynentalnego euro-syberyjskiego. Posiada bardzo niewiele stanowisk w Europie zachodniej – Francja (Pireneje), Niemcy. Najliczniej spotykana jest na Łotwie, w Estonii, na wschodnich krańcach półwyspu skandynawskiego, północnych obszarach Rosji aż po Ural, gdzie tworzy zwarty zasięg. Występuje na wilgotnych zatorfionych łąkach, torfowiskach przejściowych na podłożu węglanowym – torfowiska węglanowe. Tego typu ekosystemy są bardzo rzadko spotykane, jednocześnie należą do ginących zarówno w kraju, jak i Europie. Dlatego stanowiska jęczyczki syberyjskiej są mocno zagrożone.

Ten niezwykle rzadko spotykany w naszej florze gatunek znany był do tej pory zaledwie z czterech stanowisk. Dwa znajdują się w pobliżu Chełma – rezerwat „Bagno Serebryskie” (według ATPOL **GE 34**) oraz w okolicach miejscowości Zawadówka – **GE 33** (BUCZEK 2004) (Ryc. 1). W „Atlasie rozmieszczenia roślin...” (ZAJĄC & ZAJĄC 2001) tylko stanowisko w rezerwacie „Bagno Serebryskie” jest poprawnie naniesione, natomiast drugie stanowisko nie ma precyzyjnej lokalizacji. Przeprowadzone penetracje w 2003 r. pozwoliły jednoznacznie przypisać stanowiska do odpowiednich kwadratów. Na obu stanowiskach populacje tego gatunku są bardzo nieliczne, zaledwie po kilka osobników (obserwacje z jesieni 2003 r. i lata 2004 r.). Trzecie stanowisko odkryto w latach 80. w okolicach Szczekocin w dolinie rzeki Pilicy – **DE 98** (BRÓZ & PRZEMYSKI 1983, 1986). Czwarte stanowisko w Pakoślawiu koło Iłży znane było od dawna – **EE 38** (SZAFAER 1923; SZAFRAN 1925). Jest to najliczniejsza populacja gatunku na terenie kraju; według szacunkowych danych występuje tutaj około 4000 egzemplarzy w różnym stadium rozwoju (osobniki generatywne,